

artikelen in de nummers 30 tot en met 35 uit den 13en jaargang van „De Reformatie” niet gebruikt. Neen, inderdaad niet! Ik zou niet weten hoe ik ze gebruiken kan. Ze beroeren ons onderwerp slechts heel zijdelings!

b. De oudste geschriften van Prof. W., die ik citeer, zijn uit April 1928, de nieuwste uit Februari 1933. Ik schreef December 1933.

Het is mij niet bekend of Prof. W. tusschen Februari en December 1933 nog iets gepubliceerd heeft over dit onderwerp. Ik meen van niet.

Nu doet het wel ietwat eigenaardig aan te hooren, dat men zich op vroegere geschriften beroept en niet op latere! D).

Daar komt nog iets bij. Wij geven gaarne toe, dat in den loop der jaren er in iemands denken ontwikkeling plaats heeft en er wijziging in zijn opvattingen kan komen. Maar indien over dit onderwerp, waarover Prof. W. een geheel nieuwe opvatting heeft gepubliceerd, Prof. W. binnen 5 jaar wezenlijke veranderingen moet aanbrengen, dan is de eerste publicatie toch wel ietwat voorbarig en lichtvaardig geweest, temeer waar de publicatie niet geschiedde in een wetenschappelijk tijdschrift of in vorm van een zuiver wetenschappelijk boekwerk, maar Prof. W. zich in een populaire uiteenzetting tot ons volk richtte.

Nu is inderdaad Prof. W. eenigszins gewijzigd onder invloed van de kritiek. Zoo was eerst de voorstelling soma-psyche en pneuma. De pneuma is de geest: De scheidslijn tusschen hooger en lager, tusschen ziel en geest was dus duidelijk aangegeven.

Vandaar dat Prof. W. ook moeite heeft met Christus' geest. Men leze b.v. „Oorsprong en Wezen”, te druk. bl. 123 v.v.; 2e druk bl. 124 v.v.

Later plaatst Prof. W. ook de Geest eenigszins aan de psychische zijde der scheidslijn. Men leze „G. T. T.”, Febr. 1933, bl. 450. Wij willen daar nu niet op ingaan. Men kan er in ons weldra te verschijnen boek meer over vinden. Alleen deze opmerking willen we hier maken: van een wezenlijke verandering is geen sprake. Het is een woordverandering. En „Aus einer Wortlösung erwächst uns kein nennenswerter Vorteil” (F. Noltensius: Materie, Psyche, Geist, Leipzig 1934, bl. 68).

c. Indien Prof. W. in zijn opvatting wezenlijk (d.i. wat het wezenlijke van zijn opvatting betreft) veranderd is, moet hij dat zeggen. Vooral wanneer in een discussie men zich niet alleen op wat in later jaren geschreven werd beroept, maar ook op het vroeger geschrevene. Indien dat niet mag, moet Prof. W. zeggen welke geschriften hij nu niet meer voor zijn rekening neemt of althans welke gedachten gewijzigd zijn. Neemt Prof. W. niets van wat hij schreef terug, dan mag men er zich op beroepen. E).

Ja, zegt Prof. W., maar ik heb — „De Ref.” van 30 Nov. 1934 — verklaard, dat ik bepaalde zinnen terugnam, althans dat De Steen het zoo mag opvatten. Mijn betoog is een eenheid. En vindt De Steen nu enkele zinnen, waaraan hij zich vastklemt en die hij dus eigenlijk uit het verband zou rukken — nu dan mag hij die als terug genomen beschouwen.

Prof. W. wil zoo aan De Steen meer voldoening geven dan waartoe hij verplicht meent te zijn.

Helaas haat ook dat niet. Niet omdat De Steen zoo moeilijk te bevredigen is. Maar alleen om het feit, dat De Steen zijn betoog niet opbouwt op enkele losse, mogelijk uit hun verband gerukte zinnen, of op ongelukkige uitdrukkingen, doch redeneert van uit het wezenlijke van de opvatting van Prof. W. — F).

1) In het vervolg dezer artikelen hopen wij er nog nader op terug te komen.

A.) De Steen gelieve te bedenken, dat onze artikelen reeds thans nog steeds voortduurt. Alles wat wij verleden jaar en dit jaar schreven vormt een eenheid.

B.) Over het persoonlijke element laten wij onze lezers gaarne oordeelen.

C.) Merkwaardige opmerking! Zou het werkelijk mogelijk zijn, dat dit eenig zakelijk verschil maakt omtrent de beschrijving van Apollinaris' meening? Tusschen den tweeden en derden druk van Seeberg is Apollinaris niet in de gelegenheid geweest zijn meening nader te verduidelijken. Maar tusschen den eersten en tweeden druk van ons boek ligt de kritiek op den eersten druk en in verband daarmee staat een nadere omschrijving aangaande bepaalde betwiste punten in den tweeden druk. Dat is heel iets anders.

D.) De Steen begrijpt klaarblijkelijk niet waar het om gaat. De vraag is niet of men alles mag citeeren, maar of men de oudere geschriften moet lezen in het licht van de jongere, dan wel de jongere in het licht van de oudere. Het laatste is fout, het eerste is goed. Maar De Steen leest onze latere uitspraken in het licht van de vroegere, en als hij dan op een gegeven oogenblik niet heelemaal uitkomt, zegt hij: „Hier spreekt Prof. W. zichzelf tegen”. Dat is de foutieve methode.

E.) Zie onder D.

F.) Neen, niet uit het wezenlijke van de opvatting van Prof. W., maar uit datgene wat De Steen, vasthoudende aan een schema, dat aan de opvatting van W. geheel vreemd is, ervan gelieft te maken.

J. W.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Godsdienstige Ontwikkeling en Godsdienstige Opvoeding volgens de Individual-Psychologische School.

VI.

Ook de Ind.ps. is niet voraussetzungslos. Integendeel — haar apriori's zijn in de beschouwingen zeer goed te herkennen. Er ligt dan ook wel degelijk een wereldbeschouwing aan deze theorieën ten grondslag.

De Ind.ps. is feitelijk bio-sociologie geworden.

Aan den eenen kant staat „het leven”, en aan den anderen kant „de samenleving”.

Het leven is er eenvoudig; en het is doelmatig, alles wat het leven schenkt.

En de gemeenschap is de eenige echte werkelijkheid.

Alle geestelijk leven, alle waardevolle verschijnselen zijn in deze gemeenschap gegrond; goed en kwaad zijn woorden die synoniem zijn met sociaal en a-sociaal.

En de socioloog heeft de normen voor het ware en goede in zijn handen. Hij vormt ze en vervormt ze al naar zijn inzichten in de nooden van de samenleving dat eischen.

Ongetwijfeld moet ook Adler zoo handelen. Hij wijst er dan ook op, dat elk geval steeds afzonderlijk bezien worden moet. Maar ondanks de sterke afwijzing van elke autoriteit MOET wel, zelfs bij een raadgeving, autoriteit optreden.

Ook de Ind.ps. treedt met autoriteit op, en zelfs met persoonlijke autoriteit, denk maar aan Adler!

In Adler sprak althans aanvankelijk de enkeling!

Het individu, dat gehoor vroeg en pretendeerde levensinzicht te kunnen schenken!

Hier was dus het individu de gemeenschap vooruit! Maar hiermee is tevens de persoonlijke autoriteit erkend.

Alle Ind.ps., hoezeer ze onderling ook verschillen, zijn toch in de grondgedachten geheel afhankelijk van Adler. Van den enkeling alzo!

Het spreekt wel van zelf, dat aanhangers van het sociologisme hun eigen normen hebben voor goed en kwaad en dat die normen steeds wisselen, al naar gelang de samenleving dit vraagt!

Kwaad kan men slechts doen tegen de samenleving. En een groote, zoo niet DE groote oorzaak is: gebrek aan moed!

Gebrek aan moed om zich aan te passen aan de eischen van de samenleving; men onttrekt zich daaraan, men heft zijn hand op tegen de samenleving!

Diefstal b.v. is niet iets wat het individu, maar wat de samenleving benadeelt! En men steelt, door gebrek aan moed. Adler zegt letterlijk: „Es würde sich vieles verändern, wenn man dem Volke verständlich machen könnte, dass ein Verbrechen nur entstehen kann, wenn einer den Mut verloren hat”. (Ind.ps. in d. Schule 16).

En een ander der Ind.psychologen in het handboek der Ind.ps. (I 370) „Wir sehen in jedem jungen und erwachsenen Verbrecher, Rechtsbrecher, Asozialen und Verwahrlosten einen Menschen mit gestörtem Gemeinschaftsgefühl, einen Entmutigten”.

Dergelijke uittalingen behoeven geen nadere commentaar. Zoo wordt het ook verstaanbaar, dat men eigenlijk ook niet spreken wil van schuld en schuldgevoelens.

Schuldgevoel heet dan verkapt minderwaardigheidsgevoel.

Gewetenswroeging is het besef, dat men t.o.v. het gemeenschapsgevoel te kort schiet en dat men daarin volhardt. Zoodra men zich voelt een onbaatzuchtig lid der gemeenschap, zwijgt het geweten, of is het opgeheven. Natuurlijk is er geen plaats voor schuldgevoel zoo en ook geen aanleiding.

Geen plaats ook voor het geweten zelf.

Het ontstaat door de conflicten.

Er is geen punt aan te voeren of hun levensbeschouwing komt er in uit, wordt er in uitgewerkt.

Hun menschbeschouwing, die zoozeer verschilt van de onze.

Immers zij staan ook op het standpunt van het evolutionisme. Principieel is er geen onderscheid tusschen mensch en dier. Geen plaats dus voor den Schepper; om nog maar te zwijgen van de schepping van den mensch naar Gods beeld.

Het valt op, voor wie de idealen der Ind.ps. beschouwt, dat ze in veel opzichten overeenkomen met die van het socialisme. Trouwens Adler zelf spreekt van zijn „bekannten sozialistischen Weltanschauung”.

Duidelijk blijkt die overeenstemming b.v. in de plaats, die men den mensch in de gemeenschap toekent.

De mensch is er voor de gemeenschap. Slechts als lid der gemeenschap heeft hij bestaansrecht. Wij kunnen ook letten op de „ausschliessliche Diesseitsgesinnung”. Bij beide is het de materialistische.

En eveneens op hun opvatting van de gemeenschap. De ideale gemeenschap is er een met volledige gelijkheid van allen in alles, met volkomen uitbanning der autoriteit uit de opvoeding.

Ook het gezin moet hervormd worden; trouwens het gezin in zijn tegenwoordigen vorm zal zoo langzamerhand wel verdwijnen (Wexberg. Ind.psychologie.)

De overeenstemming tusschen beide wordt van socialistische zijde zoo uitgedrukt: „dass Marxismus und Individualpsychologie übereinstimmen, dass sie verwandt, ja wesens- und inhalts- gleich sind”. (A. Rühle-Gerstner).

men, dass sie verwandt, ja wesens- und inhalts- gleich sind”. (A. Rühle-Gerstner).

En ook van de zijde der Ind.ps. wordt niet zelden naar voren geschoven „die prinzipielle Wesensverwandtschaft zwischen den marxistischen Thesen und die Thesen der Individualpsychologie”. (Handbuch der Ind.ps. II 125).

Wie uitgaat van dergelijke grondstellingen, moet ook wel komen tot een eigen paedagogiek.

Tot een opvoedkunde, die vrijwel alles aan het kind overlaat. Inderdaad op hun standpunt consequent; maar NIET uit de ervaring af te leiden! De ervaring zal ons er nooit toe brengen onze kinderen op te voeden, volgens de methode der Ind.ps. Maar wat ons daar wel toe brengen zou, is eenvoudig het aanvaarden van hun grondgedachten. Wie zich ook op evolutionistisch standpunt stelt, wie hun meening omtrent de gemeenschap deelt enz.

Zeker op dit standpunt is elke autoriteit overbodig en verkeerd! Zich zoo stellen is dan hoogmoedig. Geen ouder heeft dan ook het recht om te straffen. Maar dat geldt slechts — en dit zeggen we nogmaals — voor wie hun grondgedachten aanvaardt.

Ons als christenen zijn dergelijke paedagogische regels een dwaasheid. Een opvoedingsleer samenstellen op deze basis (de mensch is gemeenschapswezen) verarmt de paedagogiek. De basis is te smal! Daar komt nog bij, dat zij het feit der zonde wel loochenen moeten! (al gebruiken zij woorden als zonde-genade-bekeering enz., die hebben bij hen een geheel andere betekenis!)

En door de loochening van de zonde zien zij het kind niet als er in ontvangen en geboren, maar eenvoudig neutraal; met een trek naar het goede.

De raad wordt dan ook: geef slechts uitlegingen!

Zoodra het kind u begrijpt, en dat al of niet begrijpen ligt aan uw uitlegging, doet het het goede en laat het na wat verkeerd is (in strijd met de gemeenschap).

Godsdienstige opvoeding is natuurlijk niet mogelijk, niet noodig ook! Er is toch ook geen godsdienstige ontwikkeling; er is ontwikkeling van den mensch als gemeenschapswezen, meer niet!

Ge vindt dan ook nergens in de vele boeken en tijdschriften van deze zijde over de opvoeding, raadgevingen omtrent de godsdienstige opvoeding. Of het moesten dan zijn, waarschuwingen!

Adler (Menschenkenntnis) zegt: „Es gibt noch eine Menge Schulen, deren Erziehungsideal es ist, die Menschen zur Gottähnlichkeit zu bringen. Früher war das überhaupt der Inbegriff aller Religionserziehung. Wir können nur mit Schaudern feststellen, was daraus geworden ist, und verstehen, dass wir uns schon um ein tragfähigeres Ideal umsehen müssen”.

De bijbelsche geschiedenis is voor kinderen een verzameling van meer of minder interessante sprookjes; God is een soort Fetisch, „ganz nach der Art primitiver Kulte”.

Wie zijn kinderen toch tot godsdienstige menschen wil opvoeden, doet goed daar mee te wachten tot ze 14 of 15 jaar zijn.

Beetgum.

J. WEGGEMANS.

DE PERSCHOUWING

„De heele kudde nog eens naar buiten”, o confessionneelen!

We hebben in het hoofdartikel van verleden week gesproken over de parabel van Huber, gelijk die door De Groot Enzerink in de bekende confessionneele Afscheidings-herdenkings-redevoeringen was oververteld, en aan het geweten aangedrongen.

Dat was de eisch.

Nu spreken we eens even over de daad, die den eisch getrouw moet zijn.

Is men bereid tot die daad?

Hoort, en leest.

In „De Gereformeerde Kerk”, orgaan der confessionneelen, komt een merkwaardig ingezonden stuk voor. We verblijden ons er over, want we zien er een bewijs in, waarvoor we dankbaar zijn, dat we niet voor niets schrijvenvóór de ware eenheid. Het stuk luidt als volgt:

Geachte Redactie,

In verband met het bezwaar dat Junior in uw blad van 24 Januari aanvoert tegen de oproep „Aan alle belijders der Gereformeerde religie in Nederland, niet behoorende tot de Gereformeerde Kerken” zou ik gaarne de aandacht willen vestigen op wat Prof. Schilder schrijft in „De Reformatie” van 12 October en 14 December.

Daar lezen we: „Laat elk Hervormd kerklid, elk Hervormd predikant, doen, consequent doen, wat hij houdt voor de daad van kerkelijke gehoorzaamheid. Dan komt er reformatie” (12 Oct., p. 10). „Ieder moet vandaag proberen in eigen huis te reformeeren.... Laat ieder de kerk, waarin hij is, dwingen tot een „Entscheidung”. Het is vermoeiend, zeker, maar God dienen maakt altijd moe; al geeft het ook daarin rust.... Al is de doeleinde niet in staat gebroken het

hervormd
dat een v
pen.... c
blike
door zulke
keeren toe
als het im
kerk teru
Gereforme
deze laat
de wettige
En ik
schreef (H
„Er ko
ziener”, w
hetzij als
nu kan d
deze man
kan de af
afgeve
gen! Da
nuttred
Eene bel
geven aan
de bedien
roepen, v
hangen, o
of men o
eene besp
heid, op l
tus en Z
ting:
„Welke
ders in d
post”, zo
dat zal ik
om de gr
„Een v
and wen
kracht va
doet gevo
hebbende
deel door
getroffen
uw post, z
gekozen o
ning zijne
naam, in
strijden,
k o m s t
(p. 63).
Leiders
Met da

Waarne
Natuurlijk
geachte sch
niet g e h e
schrift bov
niet van h
taak voor
ook „elk
ambt aller
Hooren w
Kromsigt d

Het de
Dr A. L.
vergetelijk
uitvoerig
mij nu ec
Nu alle
De beg
beroept, h
te werke
kelijk ge
Kerkher
komt er
den N. S.
harte hoe
... in d
Of 't da
toe te v
citaal u
als „een
men met
verde, z
ten betw
twijfel k
van „De
mer wor
artikel en
gronden.
Schilder
independ
demaker
genoegza
met het
kerk.
Dat ge
de taak
ongehoor
band me
nog nade
ven ree
de broch
zich aan
te over
Ik mer
a. dat d
bord” niet
b. dat m
c. indi
is het wel
ment op
zal dit toe
1) Ja!